

O B Z O R N I K

LUCIEN TESNIÈRE IN KRITIKE O NJEGOVI
KNJIGI »OTON ŽUPANČIČ«.

I

Med tujimi proučevalci in poznavalci slovenskega jezika in književnosti zavzema Lucien Tesnière, izredni profesor za slavistiko na univerzi v Strasbourgu, nad vse odlično in častno mesto. Široka razgledanost po slovanskem svetu, vsestransko obvladanje slovanskih jezikov in literatur pa ga brez dvoma uvršča med najvidnejše francoske slaviste. Največjo pozornost je posvečal Lucien Tesnière doslej posebno nam Slovincem, našemu kulturnemu, političnemu in znanstvenemu življenju. V dolgoletnem bivanju med nami je dodobra spoznal našo preteklost in sodobnost, vzljubil našo zemljo, se poglobil v našo psiho in dojel naš narodni problem. Kot globoko nadarjen učenec znamenitega francoskega slavista M. Meilletja je prišel v Slovenijo znanstveno vsestransko pripravljen, z jasnim načrtom v sebi in s krepko voljo do dela. Plod njegovih raziskavanj, vednega prodiranja v probleme slovenskega jezika so predvsem bogate filološke razprave. »*Les formes du duel en slovène*« (1925) je naslov obsežni knjigi o naši dvojini. V njej je prof. Tesnière strnil zaključke mnogih dognanj ter pokazal na svojevrstnost slovenskega jezika. Knjigo spremlja razkošno izdan jezikovni zemljevid »*Atlas linguistique pour servir à l'étude du duel en slovène*« (1925). Poleg tega pa je napisal še množico krajših razprav (*Sur quelques développements de nasales en slovène* v »Bulletin de la Société de linguistique«, 1923; *Du traitement i de ě en styrien* v »Mélanges publiés en l'honneur de M. P. Boyer«, 1925; *L'accent slovène et le timbre des voyelles* v »Revue des Études slaves«, 1929, itd.), kritik in člankov v različne francoske znanstvene revije. Z njimi ni le pomagal tvorno dograjati razvoj našega znanstvenega dela, ampak je obenem tudi opozoril svet z važnimi jezikoslovnimi doneski iz slovenistike.

Neprecenljive vrednosti pa je slednjič njegova velika monografija o Otonu Župančiču »*Oton Joupantchitch, poète slovène, l'homme et l'oeuvre*«, ki je izšla leta 1931. kot sedmi zvezek druge serije literarno-zgodovinske zbirke »Publications de la faculté des lettres de Strasbourg«. S to knjigo nam profesor Tesnière ni le podal prve celotne studije o Župančiču človeku in pesniku, o evropskem pomenu in umetniški vrednosti njegove lirike, ampak je obenem še pokazal na naš kulturno-zgodovinski in literarni razvoj, seznanil Evropo z Župančičem in Slovenci. S tega ozira zasluži njegova knjiga dvojno pozornost: literarno-zgodovinsko: kot dragocen donesek k naši literarni zgodovini, in kulturno: kot izredno važna vez Slovencev z velikim svetom, kot trajen dokaz našega kulturno-tvornega življenja.

Ko sem se letos vračal iz Pariza v Ljubljano, sem se za nekaj dni ustavil v Strasbourgu prav s posebnim namenom, da obiščem »velikega Slovenca« profesorja Tesnièreja, da osebno spoznam tega vnetega francoskega slavista, ki smo mu Slovenci dolžni toliko hvaležnosti in spoštovanja. V prijetnem, nekoliko monotonem obrenskem mestu, ki izdihuje bližino nemške države in tisto, za obrobna mesta tako značilno neznačilnost in neizrazitost, se je prof. Tesnière dodobra udomačil in si uredil svoje življenje. »Zelo rad sem v Strasbourgu,« mi

je zatrjeval, ko sem ga vprašal, ali si ne želi morda v Pariz, v središče velikega dogajanja, „izredno rad imam manjša mesta, kjer lahko vsaj nemoteno delam in mislim. Prav zato sem tudi tako vzljubil Ljubljano, zelo mi je ugajala in mnogo prijetnih spominov me veže nanjo. Tiste nizke, preproste hiše, bližina prirode, domačnost, prisrčnost . . . skratka vse to imam rajši od vele mestnega trušča.“ Lucien Tesnière je prijazen gospod z živimi očmi in prisrčnim nasmehom, njegov krepko oblikovan obraz, porasel s košato brado, izraža dobro srčnost in ljubeznivost.

V tihi ulici Rue de Reims, nedaleč od univerze prebiva prof. Tesnière v lastni hiši, ki si jo je spretno priredil za mirno znanstveno delo. Njegova delovna soba je vsa natrpana s knjigami in je videti kot velika knjižnica. „Tu imam morda največjo slovensko biblioteko v Franciji“, mi pravi in pokaže na lepo urejene vrste slovenskih knjig ob čeških, poljskih, slovaških, ruskih, hrvaških in srbskih. V posebnem oddelku ima skoraj vso najvažnejšo slovensko beletrijo: od Prešernovih „Pesmi“ iz leta 1847. preko zbranih spisov Levstika, Jurčiča, Kersnika, Trdine, Tavčarja, Stritarja, Mencingerja, Jenka in drugih do Gregorčiča, Medveda, Aškerca, Meška, Ketteja, Murna, Župančiča, Cankarja in mlajših sodobnikov. V drugem oddelku se vrste slovenske revije: celotna Kranjska Čbelica, nekaj knjig Dunajskega Zvona, vsi letniki Ljubljanskega Zvona v originalni vezavi, Dom in svet in Slovan; ob njih je razporedil zbirko Zbornikov Slovenske Matice, Mariborskega Časopisa, Vede, Razprav in drugih bolj znanstvenih revij. V posebnih predalih so razvrščene knjige in razprave iz slovenske zgodovine, literarne zgodovine in filologije. Ob Grumovi Zgodovini slovenskega naroda sem zapazil Kosovo Gradivo, zbornik „Slovinci“ in mnogo podrobnih zgodovinskih knjig. Prof. Tesnière pa mi je tudi pokazal bogato zbirko raznih zemljevidov slovenskega ozemlja. Iz naše literarne zgodovine ima razen starejših knjig (Kleinmayr, Marn, Glaser) Grafenauerjevo literarno zgodovino, knjige prof. Prijatelja in prof. Kidriča. Njegova filološka zbirka je izredno bogata, ob celotni zbirki slovenskih slovnice sem zapazil Kopitarjevo gramatiko, vse letnike Škrabčevega „Cvetja“, vrsto filoloških knjig in razprav, ki jih zaključujejo dela prof. Ramovša. „Marsikaj bi še moral kupiti,“ mi pravi, „toda današnje denarne prilike . . .“

Med pogovorom sem opazil, kako globoko je prof. Tesnière prodril v slovensko kulturo in življenje, kako jasna, tehtna in kako domišljena je njegova sodba. Tuintam vplete v razgovor kakšen slovenski stavek, ki zveni presenetljivo lepo, prijetno, pravilno in „po naše“. „Že dokaj let nisem imel prilike, govoriti slovenski,“ pristavlja, smehlja se, „toda v nekaj tednih bi najbrže znova lahko gladko govoril po vaše kot prava ‚ljubljska srajca‘.“ Z velikim veseljem se spominja Ljubljane, njene okolice, slovenskih vasi, gostiln, svoje zanimive „hoje na Triglav“, skratka vsega našega vzdušja. „Slovani imajo bodočnost,“ izjavlja, „po svetovni vojni so dobili možnost za svež in ploden razmah, kar se mi zdi velike važnosti. Najžalostnejša usoda je zadela vas Slovence, ker so vas tako nemilo razkosali med Italijo in Avstrijo; to je velika krivica . . .“

V slovenski literaturi ceni predvsem Župančiča, v njem ne vidi le največjega slovenskega pesnika, ampak velikega, izrazito evropskega lirika. „Pri Župančiču“, pravi, „me je predvsem presenetila njegova predmetnost, barvitost, igri vost, melodijoznost, neposrednost, pestra metaforika in figuralnost, v njem sem

našel to, kar redko najdete pri francoskih pesnikih, sveže, živo čuvstvo, odmaknjeno od toge umske spekulacije, moraliziranja, ideje in filozofiranja. V pesmi skoraj da ne prenesem metafizike, abstraktnih razmišljanj, nerazumljive simbolike, ugaja mi pristrčnost, stvarnost, rad imam podobe iz vidnega, telesnega sveta — in v tem je Župančič mojster . . . Brez dvoma, brez neke misli, ali če hočete ideje, tudi njegove pesmi niso, toda ona je le posledica lirične vzhičenosti, ni pa vzgon njegove pesniške inspiracije. Kakšna ritmična razgibanost je na primer v pesmi ‚Pala je pala zlata oranža‘, koliko predmetne svežosti, neracionalnosti. Spomnite se, kako barvito pestra je pesem ‚Mak‘, kako se barve prelivajo z zvoki in tvorijo harmonično celoto . . . Razumem, da vidite v Prešernu morda globljega, pomembnejšega pesnika, toda pri njem me moti pretesna navezanost na strogo obliko, na idejo, na misel, zdi se mi preveč mrzel, preracionalen . . . Morda gledam nekoliko enostransko; pomisliti pa morate tudi, da izgubi Prešeren v prevodu vso lepoto, ki jo ima izvornik, in da postane v izrazu skoraj nezanimiv. Drugače je z Župančičem, on ostane tudi v prepesnitvi svež in pesniško močan, čeprav ne more prevajalec prelitati vseh njegovih onomatopoeičnih in ritmičnih lepot. Pri prevajanju sem se tesno držal Župančičevega ritma, dasi sem se moral pretežno odreči rimam. Da niso moji prevodi brez ritma, kakor so trdili nekateri kritiki, se lahko s primerjanjem vsakdo uveri.“

Prof. Tesnière ima zelo rad tudi Gregorčiča in Aškerca, Stritar se mu pa zdi presolzav in prenaiven. „Stritar je tako preprost,“ pristavlja, „da se tujec pri njem najlaže uči slovenščine. Pri predavanjih na univerzi sem ga s pridom uporabljal.“ — „Levstik je vaš edini kritik, ki se je jasno zavedal svojega cilja. ‚Martin Krpan‘ mi izredno ugaja.“ Tesnière mi je pokazal že dovršen prevod ‚Martina Krpana‘, ki ga je spretno pretil v francoščino. Poleg ‚Martina Krpana‘ pa je prevedel še mnogo Prešernovih pesmi: ‚Sonetni venec‘ z rimami in akrostihonom, ‚Sv. Senána‘, ‚Pod oknom‘, skoraj ves ‚Krst pri Savici‘ in mnogo drugih. ‚Morda se mi bo posrečilo, izdati kedaj tudi neke vrste antologijo slovenske proze, gradiva imam že precej, toda danes je vse tako odvisno od denarnih prilik.“ Čudi se, da se pri nas roman ni bolj razvil, dasi imamo po njegovem mnenju zanj dovolj snovi: narodne in socialne probleme, življenje v mestu in na deželi, zanimive osebnosti v preteklosti, kar bi moralo sprožiti našo prozo. Isto vidi tudi v naši dramatiki. „Izmed Jurčičevih spisov“, nadaljuje, „sem z užitkom bral ‚Rokovnjače‘, to je morda edini njegov roman, pri katerem sem bil radoveden na konec. Mencingerja imam rad zaradi njegove paradoksalnosti, izmed slovenskih pisateljev ima on največ francoskih potez na sebi: je duhovit, rad se šali in je tudi velik racionalist. Njegova ‚Hoja na Triglav‘ mi je zelo ugajala, toda tujega čitatelja bi Mencinger v prevodu najbrže ne zanimal. — Cankar mi je nekoliko oddaljen, dasi je največji slovenski pisatelj. Črtice v ‚Mojem življenju‘ in v nekaterih drugih knjigah so prave umetnine.“

Pravkar se profesor Tesnière vneta ukvarja z rusko slovnico, ki jo bo v kratkem dokončal, in z nekaterimi predvsem filološkimi načrti. „Ko dovršim rusko slovnico, pričnem sestavljati nemško, nato slovensko, za katero imam gradivo že skoraj zbrano. Razen tega pa nameravam napisati še nekaj podrobnejših filoloških razprav o slovenskem jeziku . . . Dà, slovensko filologijo vestno zasledujem. Profesorja Ramovša globoko spoštujem, njegovi spisi so dragoceni

in velikega pomena za razvoj slovenske filologije. Njegova sodba o moji karti dialektov (*Carte de dialectes*), ki jo je izrekel v poslednji knjigi, se mi pa zdi neutemeljena. Moja karta je hotela pokazati le najglavnejša slovenska narečja v njih političnih mejah (Štajerska, Koroška, Kranjska itd.) — kar se mi je zdelo uporabno za francoskega proučevalca slovenskih dialektov —, ni pa hotela biti dialektološka karta, kakor to trdi Ramovš...“

Tesnière je pa tudi več razkazovalec znamenitosti svojega mesta, ki ume pokazati njegove prave posebnosti in dragocenosti. Njegovo pripovedovanje je prijetno, duhovito in razkriva globok smisel za umetniško vrednost stavb, slik in kipov. Živo mi je ostalo v spominu njegovo razlaganje slovite strasbourške katedrale, cerkve sv. Tomaža in mnogih drugih stavb.

Pred odhodom iz Strasbourga mi je prof. Tesnière poklonil obsežno zbirko kritik, ki so izšle v svetu o njegovi knjigi »Oton Župančič«. Med njimi sem našel mnogo važnih osvetljav Župančičeve pesniške osebnosti in slovenskega kulturnega življenja; marsikaj, kar se mi je zdelo, da bi utegnilo izpopolniti pojmovanje o Župančičevem evropskem pomenu, pokazati, kako ga je tujina dojela in kaj je posebnega odkrila na njem. Naposled pa govore kritike tudi o ustroju monografije same, o načinu Tesnièrejevega dela, o njegovih prevodih, o njegovi literarno-zgodovinski in kritični metodi, skratka o celotni zamisli in izvedbi knjige.

II

V naslednjem poglavju podajam najvažnejše odlomke iz posameznih kritik, ki so izšle v Franciji, Angliji, Nemčiji, Italiji, na Češkem, Poljskem in pri drugih narodih. Izpustil sem vse, kar zgolj podaja in opisuje vsebino knjige in se omejil le na sodbe, mnenja in izjave, ki doprinašajo nove vidike in nove osvetljave.

V Franciji je izšlo doslej največ ocen in člankov o Tesnièrejevi knjigi, bodisi v znanstvenih in literarnih revijah, bodisi v nekaterih dnevnikih. V tedenski reviji »*L'Alsace française*« je posvetil 14. junija 1931. njen glavni urednik *Georges Bergner* »velikemu pesniku« Župančiču dolg, toplo pisan članek. V njem podaja vsebino knjige, pripoveduje o usodi slovenskega pesnika, vkljenjenega v ozke meje svoje domovine, hvali Tesnièrejevo požrtvovalnost, njegovo delo in sklene z izjavo, da Tesnière s to knjigo ni le počastil Župančiča, ampak dal tudi Francozom priliko, »spoznati iz njegovih pesmi lepoto slovenske duše«. — Omembe, naznanila in krajše ocene so napisale še naslednje revije: »*La Revue de France*« (15. avgusta 1931), »*Bulletin de la Société de Géographie de Lille*« (n° 3, 1931; revija naznanja knjigo »o velikem pesniku Lovim Otton Gonpantchichu«), »*Petite illustration*« (1. avgusta 1931), »*L'Agrégation*« (julija 1931) »*Le Mercure de France*« (15. januarja 1931, spisal Lioubo Sokolovich = *Philias Lebesgue*), »*L'Europe centrale*« (15. oktobra 1931; R. Warnier) in švicarski, v francoščini pisani časopis »*Journal de Genève*« (2. februarja 1931).

V strasbourški dnevnik »*Les Dernières Nouvelles de Strasbourg*« je napisal 17. junija 1931. *Felix Ponteil* daljši članek z naslovom »Veliki sobodni slovenski pesnik: Oton Župančič.« »Ali poznate Župančiča?« pričinja pisec svoj članek. »Zelo se bojim, da ga tudi vi ne poznate, kakor ga jaz ne. To je usoda nekaterih pisateljev, katerih jezik ne prekorači mejá njih male domovine.« Nato popisuje Župančičevo življenje, posamezne pesniške zbirke in navaja nekaj verzov iz raznih pesmi. Spis zaključí z vabilom na razstavo, ki jo je

priredila Župančiču na čast knjigarna Librairie de la Mésange (od 14. do 21. junija). „Ljubitelji tujih književnosti bodo tu lahko občudovali poleg različnih pesnikovih portretov celotno zbirko njegovih izvirnih del in prevodov iz slovenščine in studije ter knjige, ki so mu bile posvečene v različnih evropskih jezikih.“

V časopisu „*Journal d'Alsace et de Lorraine*“ je izšel 17. junija 1931. spis z naslovom „*Pesnik prijatelj Francije — Slovenski bard*“. Neznani pisec prijetno označuje Slovence in Župančičevo življenje, njegove spise in njih pomen. „V zarjah Vidovih“ poje Župančič „trpljenje slovenskega naroda, žalost mož v vojni, vabi svoje sorojake k izpopolnitvi, k popolnemu uravnovešenju njih samih.“ — „Oton Župančič je obogatil slovensko literaturo in slovensko dušo.“ — „Pesnik samotvorec, ki je živel z narodom in pisal z njim, ves vnet za zunanji svet, obdarjen s prirojeno nadarjenostjo, je dal slovenskemu jeziku svojstva, ki jih še ni imel: blagoglasje, melodijo, ritem, odtenke in muzikalčnost resnične veličine.“ — O Tesnièrejevem delu pravi, da je „jasno, živo, zajemljivo“.

V časopisu „*La Victoire*“ je napisal 29. junija 1931. *André Lichtenberger* o Župančiču topel članek z naslovom „*Veliki evropski pesnik — (Oton Župančič)*“. O usodi poeta malega naroda piše naslednje: „Ali ste si kdaj predstavljali, kako grenko varljiv je intelektualni položaj literarnega genija, ki ga je domišljija usode rodila kot Letonca, Albanca ali Kaldejca? Ko hoče biti v zvezi z velikim svetom in je dejansko sposoben zavzeti mesto v svoji eliti, ima naravni odziv komaj pri nekaj sto bralcih, in koliko jih je med njimi, ki so v resnici zmožni, slediti njegovemu poletu? Ako bi hotel sprejeti enega izmed velikih jezikov posrednikov, da bi se v njem izražal, bi to bila odpoved in izdajstvo; s tem bi izgubil vonj svoje zemlje, uničil bi najboljše pokrajine svoje duše. Kako pa vendar prevesti (čeprav na najbolj skrben način) njegovo delo (posebno, če je to pesnik), ne da bi nekoliko obledelo in otemnelo?“ — Toda po mnenju pisca je usoda Župančiču bolj naklonjena. Po kratkem opisu sedanjice Slovenije zaključuje: „Pred nekaj leti sem imel v Ljubljani prijetno priliko srečati g. Župančiča in odkriti v pogovoru z njim odliko njegovega talenta. Čutim se osvobojenega neke vrste kesa glede nanj s tem, da sem izrabil priliko, ki se mi je ponudila, da mu izrečem svoje globoko spoštovanje in svoje veselje, da sta dobila slednjič francoska elita in svetovljan sredstvo, s katerim se lahko uvedeta v neskončno bogato, razgibano in raznoliko delo.“

Profesor na visoki šoli za orientalske jezike *André Vaillant* je priobčil v največjem francoskem literarnem tedniku „*Les Nouvelles littéraires*“ (1. avgusta 1931) kritiko o Tesnièrejevi knjigi. — „Ta knjiga, skrbno in izredno dokumentirana,“ piše, „nas točno pouči o slovenskem literarnem gibanju in o njegovem najsijajnejšem predstavniku Otonu Župančiču“. — Po kratkem orisu starejše slovenske literature in Slovencev nadaljuje: „Nastop skupine z Otonom Župančičem in Ivanom Cankarjem okoli leta 1900., ki se je imenovala ‚moderna‘ pomeni osvoboditev od provincializma in pričetek neposrednih stikov s sodobniki evropske misli in senzibilnosti. Župančič, ki je razen tega zelo oseben, ni suženj nobene šole in si ni izbral nikakega vzornika, ni si prisvojil nikakšne manire kakor pri Srbih verlaineec Dučić in Bojić, posnemovalec Heredia, ali kakor takšni jugoslovanski romanopisci, ki prevajajo Knuta Ham-suna. Pri njem lahko zasledimo sledove njegovega čitanja Verlainea, Dehmela,

Maeterlincka, Verhaerna, W. Whitmana: ta eklekticism je porok za njegovo izvirnost. On ohranja tudi vso slast zemlje, obdrži vse vezi s svojo okolico. Ljubi svoj jezik in svojo domovino — z neko melanholijo osamljenosti, v katero se obsodi sam, evropsko usmerjeni duh — ostane enostavno slovenski pesnik. V svoji lirični drami ‚Veronika Deseniška‘ obdeluje lokalno snov: zgodba Veronike, majhne kastelanke, in celjskih grofov ni znana izven Slovenije, toda to je pesniku vseeno, zato ker noče videti v njej drugega ko ginljivo legendo, zasnovano na glavni temi o ljubezni, žrtvovani državnim interesom, in ker zahteva domorodna dolžnost, da napravi iz tega simbol, da je zveza med Slovani in Germani nemogoča zavoljo nemške sirovosti in njihove želje po nadvladi.“ — Tesnièrejeva knjiga, pravi, se je popolnoma posrečila, v njej lahko do dna spoznamo Župančiča v njegovem življenju in v njegovih delih. „Zadostovali bi“, nadaljuje, „prav tako dobro sestavljeni monografiji o Prešernu in Cankarju, da bi imeli o celotni slovenski literaturi dovolj točen in drugače živ pojem, kakor nam ga bi mogel dati literarni priročnik, ki kopiči nepomembna imena in prinaša cenvitve, ki jih ne moremo kontrolirati.“ — Prevodi mu ugajajo, dasi so tu in tam nekoliko okorni in pri pesmi „Razgovor“ celo nekoliko vsakdanji, posebno mu ugaja prevod pesmi „Manom Josipa Murna-Aleksandrova“, ki „dobro prikazuje bolešno veličastnost originala“.

(Dalje prih.) — Anton Ocvirk.

ŽIVLJENJE SERGEJA JESENJINA

Po zaslugi največjega holandskega slavista *prof. dr. N. van Wijka* je univerza v Leidenu postala izpodbudno središče slovanskih studij na Nizozemskem. Izmed slovanskih jezikov zanima holandsko mladino predvsem ruski jezik. Njegovo slovstvo je dalo snov že marsikateri disertaciji. Letos je doktorirala s tezo o pesniku Sergeju Jesenjinu mlada holandska slavistka *Francisca de Graaff*. Njena francosko spisana disertacija je izšla pred nekaj meseci v lepi knjižni izdaji z naslovom: „*Serge Ésnine (1895—1925). Sa vie et son oeuvre.*“ (N. V. Bockhandel en drukkerij voorheen E. J. Brill. Leiden 1933. Str. 198, v. 8°).¹ Avtorica je zbirala gradivo o Jesenjinovem življenju v moskovskih in leningrajskih arhivih in knjižnicah, kritično proučila vso obstoječo literaturo in tako sestavila o tem največjem ruralistu v sodobni ruski poeziji monografijo, kakor je verjetno še nimajo niti sami Rusi. Če upoštevamo ostre razlike med tradicionalistično Holandsko in današnjo Rusijo in ne pozabimo, da je ruski jezik za Nizozemca vse prej kakor lehak, moramo občudovati dr. de Graaffovo, s kakšnim znanjem, marljivostjo in vzorno objektivnostjo, ki pa kljub znanstvenim načelom ni hladna, je bila opravila svojo težavno nalogo.

Pred leti (LZ 1928) sem prispeval za ta obzornik skromni poskus o Jesenjinovi liriki. Tam objavljeni življenjepisni podatki so bili močno nepopolni, kar je nekoliko opravičljivo, če se spomnimo, kako težko je pri nas dostopna najnovejša ruska literatura. Naj zaradi tega poročam nekoliko obširneje o biografski tvarini navedene disertacije. Pri tem takoj omenim, da se

¹ Za to knjigo, ki je natisnjena v omejeni nakladi, se zahvaljujem avtorici, ki mi jo je bila poslala po prijaznem posredovanju svojega promotorja g. prof. dr. van Wijka. Op. por.

Kesno zjutraj se je prebudila. Ko je odprla oči, je zagledala modro luč na stropu in v kotu pramen belega dneva, ki je prodiral skozi spuščeno zaveso. V meglnih obrisih, ki so bili spočetka polni glasbe, petja, glasov, šepetanja in čudovitih besed, se je vrtinčil prebujajoči se razum in pekoča bolečina v glavi je vse bolj naraščala.

Počasi, počasi dojema posamezne predmete v sobi. Na mizi napol prazno steklenico nekega likerja in dva majhna kozarca, pepelnik, poln pepela in ugaslih cigaret, prevrnjen stol, svojo bluzo na zofi, nogavice in en šoln sredi sobe.

Dvigne se in v glavi se ji trgajo nejasne slike, strah jo grabi in zopet omahne na blazino. Hoče se iztrgati iz vseh teh slik in zopet zaspati. Zaspati in se nič več prebuditi. Prespati vse to v pozabljenje in se zbuditi v hiši brez oken.

Pa je vse zaman. Skozi pekoče možgane se vije kakor goreča črta zavest, vedno jasnejša.

Polnoč.

Gostje iz mesta. Vino, gramofon, petje, gospa v pidžami. Goreči poljubi.

Ivanka nosi vino. Sedi med njimi. Pije. Poje.

Dà, gospod z naočniki ji poljublja vso golo roko.

Tisoč luči. Pleše . . .

Gospod z naočniki . . . Potem je tu v sobi sama z njim in se potaplja v opojnost njegovih besed. Poljubi gore, gore, gore. Dvignjena v slastni omami se pogreza z njegovim obrazom vred.

Zdaj pa je . . . Občuti, kakor da jo je pogoltnila silna voda, da se je pogreznila v globočino in da jo je zopet reka naplavila na breg. Da zopet oživlja, da se giblje, čuti in misli. (Dalje prih.)

O B Z O R N I K

LUCIEN TESNIÈRE IN KRITIKE O NJEGOVI KNJIGI „OTON ŽUPANČIČ“

(Nadaljevanje.)

V reviji „*L'Europe nouvelle*“ (29. avgusta 1931) pravi *Marcel Brion* v kratkem poročilu naslednje o Župančičevi pesmi: „Njegovo delo, tako važno zaradi lirične lepote, izrazne izvirnosti, je tesno priraščeno na preteklost slovenske narodne pesmi, se v njej prepaja z modernimi svojstvi in nareja iz Župančiča nacionalnega pesnika v najplemenitejšem in najpopolnejšem smislu besede.“

V časopisu „*Jurnal de Roubaix*“ (7. oktobra 1931) govori (C.) *L.(ooten)* najprej o slovenski politični in kulturni preteklosti, oriše dobo pred svetovno vojno in omenja sedanost Slovencev. O Župančičevi liriki in o Tesnièrejevi knjigi se izraža zelo toplo in pohvalno. „Župančičev začetni lirizem“, piše,

„je podoben lirizmu vseh mladih ljudi: to je prvi poganjek kipeče domišljije, občutljivosti, ki vzdrhti ob silnem dihu strasti, duha, ki nemirno išče resnico in lepoto. V pesniški opisnosti je skrit nekakšen orientalski blesk, neka barvna toplota, in v melanholičnih sanjarijah umetnost polmraka, ki jo moramo občudovati, da bi morali grajati drznost misli, ki se osvobodí tradicionalnih verovanj, da pobožanstvi naravo in njene nagone.“ — „Drama ‚Veronika Deseniška‘ je nastala iz starih narodnih zapiskov. Zdi se, da je pesnika ustvarjajoči duh vseskozi preveč liričen in opisen, da bi mu uspelo, ustvariti na odru delujoče osebe, v katerih bi bila utelešena karakter in temperament, bitja iz mesa in krvi, vsa prežeta z realnostjo. Kljub temu pa so osnovani nekateri prizori, ki nam jih podaja g. L. Tesnière, na fini psihologiji.“ — Župančičeva poezija ima eksotičen okus, ki ga čutimo celó preko neizogibnih omilitev prevoda, prav v tem je deloma zapopaden čar njene skrivnostne novosti. Ta Slovan je vendar podlegel moči francoskega genija. Njegov tolmač nas je opozoril na podobnosti mnogih njegovih pesniških snovi s snovmi Baudelaireja, Verlainea in Verhaerena. Ponovno se je uresničil slavni verz: Vsakdo ima dve domovini: svojo in še Francijo.“ Tesnièrejevo knjigo hvali kot „zelo zanimivo studijo, resno dokumentirano, ki se prijetno bere“.

V znanstveni reviji „*Revue de littérature comparée*“ (oktober—december 1931) poroča nekdo „O sodobnem jugoslovanskem pesniku“ Otonu Župančiču. „Gospod Lucien Tesnière“, piše poročevalec, „polaga važnost v jasno pisani knjigi, ki jo je posvetil (pesnikovemu) življenju in delu, zlasti na organski ustroj njegovih pesmi, na sorodnosti, ki jih vežejo med seboj. Ako je del, ki povsem jasno pripada tujim vplivom, v tem tako bogatem delu zelo majhen, se seznamimo s pomočjo natančnih opozoril s slikovito in malo poznano deželo, z zelo zanimivimi podatki o intelektualnem življenju Ljubljane in zlasti z mnogimi prevodi. Nekaterim med njimi (soneti, ki bi jih imenovali ‚patetične‘ ali tudi take pesmi, ki so pisane v obliki lied) ne manjka drugega, kakor ritmični videz ali rime, da bi vzbudile resnični vtis te obenem pristrčne in razboljene, zaupljive in nemirne poezije.“

Tajnik francoskega Pen-kluba, romanopisec, esejist in kritik Benjamin Crémieux piše v najpomembnejši francoski literarni reviji „*La Nouvelle Revue Française*“ (november 1931) o Župančičevi liriki naslednje: „Lirično pesništvo izpričuje v Evropi prav danes znatno živahnost. Najboljši španski, holandski in osobito češkoslovaški pisatelji so zdaj pesniki. Oton Župančič, ki se je rodil leta 1878., je največji slovenski pesnik in najboljši pisatelj. G. Lucien Tesnière analizira njegova dela drugo za drugim in vsaki analizi sledijo bogati, lahko čitljivi in mikavni izvlečki (kar je pri prevodih pesmi nenavadno). — Povsem se nam izmakne narodna stran Župančičevih spisov (ustalitev pisanega jezika, izražanje s folklornimi in legendarnimi izrazi). Njegove mladostne ljubavne pesmi niso posebno izvirne. Župančičeva svetovna prednost leži v njegovih globoko ukoreninjenih in zelo aktualnih kolektivnih pesmih, ki so whitmanske po inspiraciji, a ne po obliki, in v otroških pesmih, ki so sveže in v izrazu slastne.“

„Kako vendar zasluži ta redki genij, da ga pri nas spoznamo“, piše A. Leman v začetku daljšega članka o Župančiču, ki je izšel 15. novembra 1931. v katoliški reviji „*Les Amitiés catholiques françaises*“. Po orisu Župančičevega življenja se pisec loti njegovih pesmi. „(Ž.) je predvsem lirični pesnik živahne domiš-

ljije, globoke občutljivosti, v svojih verzih svobodno sprošča najbolj ognjevite strasti. Z mladostno nezmernostjo prenaša vanje svoja veselja, svoje žalosti, svojo globoko melanholijo.“ — O idejnosti prvih Župančičevih zbirk: „Čaše opojnosti“, „Čez plan“ in „Samogovorov“ pa izjavlja: „Njegova misel se je, žal, osvobodila krščanskih verovanj — in mi to obžalujemo skupno z njegovimi katoliškimi sorojaki; ona je zapustila ‚varne pristane‘ tradicionalne morale in on je na to ponosen. Katolicizem mu je zapustil zgolj spomin na nekatere obrede, ki jih prenaša iz božjega v človeško območje in ki jih smelo oskrunja, da bi izrazil občutke, ki vznemirjajo njegovo dušo.“ Kritik se nato razmisli še o zbirki „V zarje Vidove“, kjer čuti pesnikovo tesno zvezanost z domovino in omenja našo tisočletno politično sužnost pod Avstrijo. Otroške pesmi mu zelo ugajajo, o zbirkah „Ciciban“, „Lahkih nog naokrog“ in „Sto ugank“ piše, da so te „zbirke polne prelesti, svežosti, očarljive naivnosti“. O Lucienu Tesnièreju in Župančiču pa še pravi: „Ne mogli bi najti boljšega tolmača za enega največjih pesnikov naše dobe.“

V revijo „*Les Langues modernes*“ (november—december 1931) je napisal krajše poročilo o knjigi *F. Mossé*. Težko, pravi, je soditi o pesnikovem pomenu iz prevodov, kjer je kot metulj, ki smo ga oropali najlepših barv. Vendar so „prevajalčeva spretnost in zelo živi komentarji“ ohranili še mnogo stvari, ki bodo zanimale radovednega bralca. Posebno mu ugajata „Duma“ in „Veronika Deseniška“. „V domorodnih pesmih“, sklene, „nas najbolj ganeta njegova melanholija in vznesenost.“

Profesor *André Vaillant*, čigar kritiko o Tesnièrejevi knjigi v „*Les Nouvelles littéraires*“ že poznamo, je napisal o njej še eno, krajše poročilo v znanstveno revijo „*Revue des Études slaves*“ (str. 113/114, 1931). O Tesnièreju pravi tu, da se je izkazal za „izvrstnega literarnega zgodovinarja in spretnega prevajalca“. Druga njegova izvajanja pa se skladajo z mnenji, ki jih je nanizal v že omenjeni kritiki.

V praški francoski reviji „*La Revue française de Prague*“ (15. decembra 1931) razpravlja referativno o knjigi *Noémi Schlochow*. „V svoji zelo zanimivi in zelo živi studiji“, piše, „nam je L. Tesnière po lastni zaslugi pokazal, da slovenski pesnik Oton Župančič lahko zanima in da mora zanimati kulturne kroge vse Evrope.“ O knjigi tudi še pravi, da je „prava zakladnica podatkov“ o Župančiču in njegovi domovini.

V francoskem tedniku za politična, ekonomska, literarna in umetniška vprašanja „*L'Europe centrale*“ (29. februarja 1932), ki izhaja v Pragi, je napisal daljšo kritiko o Tesnièrejevi knjigi profesor francoščine v Zagrebu in stalni poročevalec o jugoslovanskih literaturah v tem listu *Raymond Warnier*. V uvodu razmišlja, kako malo se je francoska slavistika doslej zanimala za slovensko literaturo. Knjigo smatra za delo „največje važnosti“, ki se odlikuje po skrbni sestavi in bogati vsebini. — „Župančičevo delo je kot odblesk njegovega življenja, v katerem riše posamezne stopnje razvoj njegove poezije.“ O „Veroniki Deseniški“ pravi: „Tu je obdelal pod vplivom zapadnega simbolizma narodno snov, osnovano deloma na hrvaških osebah in temah.“ O „Jerali“ pa: „Nekatere filozofske zamisli spominjajo na Goethejevega ‚Fausta‘. Stil pa je precej podoben, ako sodimo po odlomku, ki ga je objavil Tesnière, kozmičnemu in govorniškem neoklasicizmu Carla Spittelerja.“ Najvišje se je po mnenju Warnierja povzpел Župančič z zbirko „V zarje Vidove“. „Poslednja stopnja nje-

govega dela se nam zdi najbolj človeška in najbolj zrela.“ — Pisec hvali tudi Župančičeve prevode: „V vseh teh svojih prevodih uporablja rafiniran jezik, ki ga je obogatil z znanjem različnih slovenskih dialektov, in kjer naletimo na mnogo krepkih neologizmov. Po tej poslednji posebnosti bi ga lahko primerjali z Amyot-jem.“ — „Župančič je nesporno“, nadaljuje, „najbolj originalen lirik svojega naroda in svoje dobe. Nikogar bi mu ne mogel postaviti ob bok razen Cankarja, ki ga morda presega po moralni obsežnosti spisov, katerih pomen je bolj široko človeški.“

V reviji „*Le Monde slave*“ (št. 5, 1932) je napisal kritiko *Jules Legras*. V uvodu izraža veliko veselje nad tem, da se je Tesnièreju posrečilo, seznaniti Francoze z Župančičem. V knjigi mu ugaja tudi to, da je pisatelj vsakemu poglavju priključil prevode iz pesnikovih del. „Če bi ponatisnil tu in tam,“ nadaljuje, „morda le pri dveh ali treh kratkih pesmih, ob prevod še izvirno besedilo, bi dal nekaterim bralcem možnost, da bi neposredno uživali čar njegovega pesnika.“ — „Naj bodo ti prevodi kakršnikoli že, beremo jih z lahkoto; večkrat so ritmični in nam dado — ne da bi se dvignili po izbiri besed in po izvirnosti izraza zelo visoko — v celoti možnost, da z lahkoto sledimo literarnemu razvoju, ki ga spremljajo.“ — Po tej knjigi Luciena Tesnièreja imamo o Otonu Župančiču vtisk, da je resničen pesnik, čigar inspiracijski viri so nekoliko omejeni, ki pa ustvarja ritem in podobe z zares izredno lahkoto.“ — Kritik ni pristaš znanstvenikov, ki zelo radi govore o vplivih in drugonarodnih virih pri posameznem pesniku, opozarja celo na vpliv po odboju. „Vendar“, pristavlja, „bi kritika vsaj opozoril, da spominjajo nekatere kratke, zelo ljubke pesmi večkrat na Henrika Heineja.“ — Sodi, da bi se dalo o Župančičevem stilu mnogo več napisati in da je Tesnière to poglavje nekoliko premalo izdelal. „Lahko skončam z izjavo,“ pravi nato, „da sem bral to knjigo z izrednim zanimanjem in da sem iz nje dobil vtisk, da ima Župančič zares veliko pesniško vrednost.“

P. Laignel-Lavastine je priobčil v reviji „*Notre Vieux Lycée* (1932) prav obsežno kritično poročilo o naši knjigi. Po daljšem popisu Župančičevega življenja, od zgodnjih let pa do petdesetletnice, se pisec posveti pesnim samim. Ugaja mu prav posebno Tesnièrejeva znanstvena metoda, živa, privlačna, a vendar podprta z natančnimi bibliografskimi podatki. „Njegovi (= Tesnièrejevi) prevodi, niso le delo učenega jezikoslovca, ampak humanista in pesnika.“ — „On nam vrača“, nadaljuje nekoliko niže, „moč in milino verzov, njih glasbo in vonj, ki izvira iz njih . . .“ — „Oton Župančič, predstavljen po takem uvajalcu, napravlja vtisk zelo velikega pesnika. Njegovo že znatno delo je izredno mnogolično. Njegova inspiracija je široko človeška . . .“ — „Toda ta inspiracija je obenem zelo narodna. Ako je bil Župančič, ki je literarno izobražen, včasih vplivan po nekaterih mojstrih svetovne literature, se je njegova krepka osebnost polastila teh prvin, jih izrabila, ne da bi jo v bistvu izpremenile.“ — Pred zaključkom pa še govori o slovenskem jeziku: „Slovenski jezik govori komaj en milijon in pol ljudi; ali je to važno, ako slovenska literatura lahko obogati z novimi odtenki zaklad evropske senzibilnosti in domišljije?“ — Naposled pa še označi Župančiča kot „pesnika prav redke izvirnosti“.

*

Edina, doslej znana *angleška* kritika o Tesnièrejevi knjigi je izšla 8. oktobra leta 1931. v „*Literary Times*“ (London). „Tale francoska monografija o življe-

nju in delih največjega živečega slovenskega pesnika“, pričinja pisec, „je vzorec, kakšne morajo biti knjige te vrste.“ — „G. Tesnière je čudovito in popolnoma udeležil cilj svoje naloge; njegova knjiga ne vsebuje le najvažnejših dejstev o Župančiču samem, ampak celó o njegovih sodobnikih, posebno o Murnu, Ketteju in Cankarju.“ — Tesnière „je zbral svoj material z lahkoto, ki je posledica dobro urejene znanstvene metode in čudovitega okusa“. — Nato pa sklene: „V svojih zaključnih opombah pisatelj po pravici označuje Župančiča kot tipični zgled velikega pesnika, ki piše v majhnem jeziku in ki je zato obsojen v relativno temo. Knjigi prof. Tesnièreja je usojeno, da ublaži to krivico.“

*

Med *nemškimi* ali v nemščini pisanimi poročili je gotovo najbolj zanimivo ocena, ki jo je napisal kritik, esejist in literarni zgodovinar *Otto Forst de Battaglia* v „neodvisnem katoliškem časopisu“ „*Rhein-Mainische Volkszeitung*“ (8. novembra 1931). „Ako so poljski, madžarski in portugalski pesniki v resnici obsojeni,“ razmišlja pisec uvodoma, „da se njih delo razbije ob mejah njih jezika in da morajo računati le na slučajen prevod v enega svetovnih jezikov, da dosežejo njih najboljša in najlepša dela slavo, ki jo zaslužijo, potem zadenejo pesniki narodov, kakor so Bolgari, Letonci in Slovenci, ob dvojno zapreko; ob majhno razširjenost njih jezika in ob težke razmere, ki jim v lastni domovini jemljejo vsako trdno podlago za umetniško ustvarjanje.“ — „Župančič je eden najpomembnejših pesnikov v Evropi“, nadaljuje. „Enakovreden je Claudelu in Stephanu Georgeu, za bodočnost pa je mnogo bolj pomemben kakor kakšen Shaw ali Wells, Morand ali Maurois, Heinrich Mann ali Gorkij, katerih slave je ves svet poln (da ne govorimo o recordman-ih izdaj, ki jih niti nočem omeniti ob strani velikega pesnika). Župančič je pesnik, ki tekmuje s plemenito silo svojega jezika z Georgeom in Valéryjem, ki pa oba presega po najtesnejši zvezanosti z narodnim jezikom. Kot dramatik nima vrstnika v polnoti življenja pri zgodovinskih ali po zgodovini oblikovanih osebah.“ — „Za Nemčijo,“ nadaljuje, „ki se zadnji čas polagoma čedalje bolj zanima za jugoslovanske zadeve, bi si bilo treba omisliti vsaj skrajšano izdajo tega dela.“ — Nato se pisatelj poglobi v Župančičeve pesmi in izjavlja nekje o „Samogovorih“, da so močnejši v izražanju boja z Bogom in za Boga, v verskem dvomu, kakor pa Rilkejev dekadentizem. Med „Samogovori“ mu najbolj ugajata pesmi: „Duma“, o kateri pravi, da je „povsem jasno vplivana v obliki po Appellinairejevi pesmi ‚Chanson du Mal-Aimé‘, in pesem „Moj Bog“, kjer čuti „zavestne in nezavestne odmeve, ki spominjajo na Verlainea in Rilkeja“. Posebej še poudarja nacionalno slovenski pomen Župančičeve lirike. „Veronika Deseniška“ mu tudi ugaja, a ga zelo spominja na Hebbelovo dramo „Agnes Bernauer“. O Župančičevi otroški pesmi je tudi poln hvale: „Omenimo še prekrasne otroške pesmi O. Župančiča,“ piše, „ki sicer brez dvoma dolguje Dehmelu svojo inspiracijo za svoje ‚Pisanice‘, ki pa je znal globlje od njega prodreti v otroško dušo.“ S toplimi besedami še hvali Tesnièrejevo delo, ki se mu zdi pisano pravično in iz ljubezni in spoštovanja do velikega pesnika.

V nemško pisanem časopisu „*Strassburger neueste Nachrichten*“, ki izhaja v Strasbourgu, je napisal 17. decembra 1931. *A. J.* obsežno poročilo o Tesnièrejevi knjigi. Pisec povzema iz knjige najvažnejše podatke o Župančičevem življenju in delu, o njegovem pesniškem razvoju in o vsebini ter umetniški vrednosti njegovih pesmi. Članek je pisan toplo in prijetno informativno.

V literarni prilogi časopisa „*Prager Presse*“ „*Dichtung und Welt*“ je objavil 25. septembra 1932. svojo kritiko nam dobro znani *hw* (Hermann Wendel). — „Upravičeno se uvršča Tesnière, ki piše pravkar slovensko slovnico, med kritike, ki zahtevajo za Župančiča mesto v svetovni literaturi. Če bi bil pesnik Francoz, ali če bi pisal v kakšnem drugem zelo znanem in razširjenem jeziku, bi ga Evropa cenila kot enega svojih velikih pesnikov...“ Tesnièrejevo znanstveno delo hvali takole: „Ni hotel podati le jasne in sveže slike o pesnikovem življenju in razvoju, kot poznavalec omenja tudi tuje vplive — Dehmela, Verlainea, Whitmana — v Župančičevem pesniškem razvoju in postavlja tako polnoto in bogastvo njegove delavnosti v pravično luč.“

(Dalje prihodnjicè.) — *Anton Ocvirk*.

FILM KOT KULTURNI POJAV

Kaj je umetnost? Elementarno iskanje Pravičnega, Dobrega in Lepega, človekov najobčutljivejši organ za zaznavanje novih smeri, duševni proces, ki je še do danes in po vseh racionalističnih vročicah in triumfih človeškega duha tako zelo neodgonetljiv, da je več ko umevna nenavadna trdoživost ideje o božanskem poreklu umetnosti. Ali če smo to misel zavrgli in smo počlovečili umetnost, ostaja na njenem dnu vendar nekaj, kar je za zdaj še izkustveno malone nerazložljivo in ta čas znanstveno še nedosegljivo; nekaj, kar je sam pogoj bivanja umetnosti, in to je njena sposobnost, najti v rečeh in stvareh odblesk splošnih kozmičnih zakonitosti. Ta iracionalna sintetična nota se izmika natančni opredelitvi; v konkretnih primerih smo primorani, da jo reduciramo na docela dognani izraz „vsečloveškost“. In le-tá je naše osnovno merilo za presojanje umetniških pojavov.

A kaj je potemtakem filmska umetnost? That is the question ...

* * *

Izven vsakega dvoma je, da je film dandanašnji velevažna sila. Najsi že bodi njegova umetniška pomembnost takšna ali drugačna, dejstvo je, da je njegova razprostranjenost v najširših ljudskih množicah tako velikanska, da jo lahko primerjamo kvečjemu že z modernim tiskom. Suhe številke, ki podajajo statistično stanje filmske proizvodnje, dosežajo popoln sklad z rekorderško mrzlico časa: tisoči filmov in zvezdnikov, stotisoči statistov in metrov traku, milijoni denarja vseh valut; in na drugi strani tisoči kinogledališč z milijoni posetnikov v vseh deželah in na vseh kontinentih.

Ali ob teh bobnečih številkah se človeku nehote vzbujata tiho in že staro, pa komaj kdaj izgovorjeno vprašanje: kakšen je neki duhovni vpliv tega tako razširjenega pojava sodobnosti, ali, da pridemo problemu do stržena, kakšen je odnos med filmom in kulturo — ako vzamemo to besedo v njenem ožjem smislu in ž njo zaznamujemo v človeškem duhovnem snovanju vse tisto, kar je v njem najkvalitetnejšega. Pri tem pa morajo zlasti vzburiti našo pozornost nekatere jako značilne posebnosti sodobnega filma. Primerjali smo film tisku; toda tu se nam vsiljuje ugotovitev, da se običajni dnevni tisk zadovoljuje s svojim vsakodnevnim toriščem in da ne poseza kot celota v svet njemu sorodnih, a neprimerno višjih kulturnih dobrin, v območje umetniške književnosti. Nasprotno pa je opaziti pri filmu neki svojevrsten, izredno zanimiv in poučen dualizem, namreč ta, da si film z ene strani začudo rad izposoja iz be-

Tedajci začuje odzunaj obupen krik, zalet teles drug v drugega, močan brlitzg piščali in preden se Andrejec prav zave, so vrata vdrta in močna električna luč ga obsveti. Dva revolverja mu planeta pred obraz in strog mrzel glas:

— Roke kvišku!

Ko se Marija spne na postelji, vidi, kako dva moža oklepata roke Andrejcu.

Na hodniku stoji preplašena Polda, Franca je popadla vest in ves trepeče pod odejo.

In skozi vihar in temo so ju odgnali. Andrejca in Marijo.

Ko so ju na cesti ločili, je videla, da je ondi uklenjen neznanec. Andrejec je dvignil glavo in ji zaklical:

— Marija, zbogom! Ljubim te. Ti si nedolžna.

Tomazin je sedel pri „Sraki“ in napeto opazoval kvartače pri sosednji mizi. Pred seboj je imel četrtinko vina in nikamor se mu ni mudilo.

(Konec prihodnjič.)

O B Z O R N I K

LUCIEN TESNIÈRE IN KRITIKE O NJEGOVI KNJIGI „OTON ŽUPANČIČ“

(Konec.)

V italijanski reviji „L'Europa orientale“ je šele letos (zvezek V/VI, 1933) objavil svojo kritiko o Tesnièrejevi knjigi dobro znani slavist in pisec zanimive knjige o Župančiču („Ottone Župančič“, Roma, 1928) *Arturo Cronia*. V kratkem, zelo ostrem kritičnem poročilu, ki ga ponatiskujemo v celoti, izvaja: „Župančičeva proslava leta 1928. je imela svoj prijeten in trajen odziv tudi v kritiki in v literarni zgodovini. Ni bila to zgolj brezplodna akademija, ni bil to le izraz splošnega spoštovanja in oboževanja, ki so ga Slovenci izkazali svojemu velikemu pesniku; bila je celó močna pobuda za pisanje monografij in posameznih študij. Nenavadna in občutna vrzel, ki se je kazala v slovenski kritiki in literarni zgodovini pri Župančičevi tako lepi pojavi, je bila naenkrat dobro in obilno izpolnjena. Njegovo delo je bilo z različnimi sintetičnimi poskusi in skrbnimi analizami dostojno prikazano. — Tesnièrejeva knjiga je posnetek vseh teh spisov. Skrben, tenkovesten posnetek, toda brez izvirnosti, brez dobrega okusa in brez neposrednega uživetja v resnična umetniška dela. Strogo se drži že zastarelega sintetičnega prikazovanja in biografične metode svojih prednikov ter doprinese zgolj v manj važnih in odločilnih posameznostih kakšno novo beležko, kakor na primer v biografiji sami, ki je prenapolnjena z nepotrebnimi in nevažnimi opazkami, ali v obravnavanju vplivov, kjer brez potrebe navaja nove vplivne stike, a zanemarja na drugi strani najzanimivejši in najmanj utajljivi stik z narodno pesmijo. To, kar pravi Tesnière o Župančičevem ‚mladostnem lirizmu‘, o njegovem ‚lirizmu bolesti in

razmišljanja, o ,domovinskem lirizmu, o ,dramatičnem razvoju, o otroški pesmi in o prevodih: je v glavnem znano in kakor nenovo. Pričakovali smo nekaj novega vsaj o ,Veroniki Deseniški' in o ,Jerali', ki sta edini ,odprti' poglavji v Župančičevem delu; ampak avtor je bil nasprotno tukaj bolj redkobeseden in bolj previden kakor kjerkoli. Pokazal se je neobčutljivega za Župančičevo pesniško udejstvovanje pred ,Pisanicami' in za kritično delovanje, ki je vtisnjeno v ,Mladih potih'. V glavnem se je Tesnière preveč bavil s ,človekom' in je zanemaril ali ni čutil ,umetnika', njegovega ustvarjanja, njegove večne usode. Njegovo delo je bolj plod doktrinarne kompilacije kakor pravega umetniškega doumevanja in prave kritične prodornosti. Toda tudi znanstveno ,delo' ni brez napak. Predvsem je čudno grobo neskladje v uporabi slovenskih glasov; čudne so tudi vrzeli v bibliografiji: kjer ni upošteval enega najboljših spisov o Župančiču, študije V. Bartulovića. Da ne omenjam še članka V. Moléta ,Oton Župančič' v reviji ,Przegľad Współczesny' 1928 (VII, 70).“

*

Med *ruskimi* časopisi, ki izhajajo v tujini, je objavil najprej (13. avgusta 1931) poročilo o Tesnièrejevi knjigi pariški časopis „Vozroždenije“ („Preporod“). Pisec *D.(imitri) S.(tremoukov)* pravi v kratkem opozorilu o knjigi med drugim naslednje: „Redki so pesniki slovanskih narodov, ki se jim je posrečilo najti tako zanimivega in tako spretnega tolmača in prevajalca, kakor je Tesnière. Njegova knjiga prinaša živahno pisan življenjepis in literarno kritiko, ki je pisana z eleganco.“

V časopisu „*Rusija in slovanski svet*“ je objavil 27. septembra 1931. mladi ruski kritik in esejist *Ilija Goleniščev Kutuzov* izredno obsežno kritiko o Župančiču. Po kratkem orisu slovenskega naroda se poglobi v podrobnejše popisovanje Župančičevega življenja in dela. O štirivrstičnem epigrafu v „Čaši opojnosti“ („O roža mogota, o skrivnostni moj cvet...“) pravi: „V teh štirih verzih čutimo še en vpliv — čemu bi ga zamolčali —, in sicer vpliv italijanske srednjeveške poezije, prav posebno vpliv Danteja. Slovenski pesnik, živeč v bližini italijanske meje, je seveda prav lahko spoznal spev ,Divina comedia' in ,Vita Nuova'.“ — Pri epigrafu v „Samogovorih“ („Moja duša je od tebe bolna...“) vidi kritik neko notranjo vez z epigrafom v „Čaši opojnosti“: „In v tem iskanju rože, o kateri sanja, ki jo je Dante našel onkraj zemeljskega raja, stopa pesnik skozi kroge človeških strasti in zapeljevanj. Včasih se mu ona prikaže v obliki Solнца in obraz ljubljene postane obraz Žene, odete v Solnce.“ — „In če se spomnimo“, pravi ob „Dumi“, „na Goethejev aforizem: ,Pesništvo je bolezen, kakor je biser bolezen školjke', pričenjamo doumevati novi obraz pesnika, ki je prešel preko filozofsko religioznih razmišljanj k priznavanju vse moči poezije, k poeziji prevare, ki prekriva goloto in obup našega sveta, kjer smo tujci.“ — Po podrobnem razmišljanju še o ostalih pesniških zbirkah zaključí: „Za rusko uho ima Župančičeva poezija poseben čar, kajti slovenska metrika je izmed vseh slovanskih metrik najbližja ruski. Dočim je srbohrvaška metrika kljub izredno zanimivim poskusom nekaterih sodobnih pesnikov, približati jo ruski in nemški strukturi, silabična, je slovenska metrika tonična. Ritmično in fonično bogastvo Župančičevih poezij, ki ga ne moremo ločiti od pomena in smisla, muzika njegovih del — vse to je prešlo meje njegove domovine.“

*

Med *poljskimi* časopisi nam je doslej znana le ena krajša objava kritike o Tesnièrejevi knjigi v časopisu „*Varšavski kurir*“ (16. januarja 1932), ki jo je najbrže napisala (*Contesa J. Colonna Walewska*). Poročevalka zaključi svoje poročilo z naslednjo pripombo: „Župančič je na Poljskem skoro popolnoma neznan. Preden dobimo prevode njegovih del v poljščino, se bomo morali posluževati te lepe monografije profesorja Tesnièreja, ki je izreden spis za propagando in prepričljiv v literaturi.“

*

Tudi *češki* listi so pisali o naši knjigi. Poleg krajše omembe v časopisu „*Čehoslovaška republika*“ (Praga, 22. avgusta 1931), kjer se naznanja, da je knjiga izšla, je izšlo še nekaj obširnejših kritik.

Najdaljše kritično poročilo je napisal *Miloš Helcl* v „*Revijo za moderno filologijo*“ (Praga, decembra 1931). Po orisu Župančičevega življenja in dela, po nekaki podrobnejši omembi vsebine Tesnièrejeve knjige in njegovih idej se zelo laskavo izrazi o njegovih prevodih: „Prevodi sami“, piše, „spadajo v resnici k najlepšim stranem Tesnièrejevega dela.“ Opozori še pisatelja, da bi pri svojem delu lahko uporabil tudi Machalovo „Zgodovino slovanskih literatur“ in knjigo „Slovenska drama“ pisatelja Wollmana ter zaključi članek takole: „Mi moramo le čestitati založnici ‚Commission des Publications de l'Université de Strasbourg‘, da je uvrstila to delo med svoje izdaje, in želimo, da bi bil tudi kdo izmed naših velikih pisateljev predmet enakega tolmačenja, temelječega na naklonjenosti in dobrohotnosti.“

V revijo „*Slovanský Přehled*“ (št. 3, 1932) je napisal oceno slovenski pesnik *Oton Berkopec*. „Tesnièrejeva knjiga“, pravi pisec po daljšem uvodu, „je doslej najboljša študija o Župančiču... Njegovi prevodi bi zaslužili, da bi jih izdal v posebni knjigi.“ O knjigi Iva Severja, avtorja kritične študije o Župančiču, ki jo omenja tu in tam tudi Tesnière, pravi Berkopec, „da vsebuje nekaj dobrih idej“, da pa je ne moremo smatrati za „važno kritično delo“. „Kar se tiče zunanjega dela Tesnièrejeve študije,“ nadaljuje pisec, „bi zgolj opozorili, da je bralec v zadregi spričo neenotnosti v zapisovanju slovenskih imen: nekatera so pisana v francoski transkripciji, druga v svoji izvorni obliki; večkrat je isto ime pisano na oba načina.“

V slovaškem listu „*Elan*“, ki izhaja v Pragi, je izpregovoril o knjigi septembra 1932. *J. H. (aranta)*. O Župančiču pravi, „da uživa v slovanskem literarnem svetu velik ugled“. O knjigi pa se izraža prav pohvalno: „Ona je odkritosrčna, strogo nepristranska, poživljajo jo dobri prevodi.“

*

Med *srbohrvaškimi* časopisi je izpregovoril o knjigi najprej „*Jutarni list*“ (5. avgusta 1931) v oddelku za literaturo in umetnost pod naslovom „*Idealna knjiga* (Francoska monografija o največjem slovenskem pesniku Otonu Župančiču)“. Neznani pisec navdušeno hvali veliko Tesnièrejevo poznanje slovenskega jezika. Prav tako hvali tudi knjigo, o kateri pravi, „da je v čast avtorju in v slavo slovenskemu pesniku“. O Župančiču pa piše: „Njegova osebnost že trideset let nadvladuje slovensko intelektualno življenje, on je začetnik slovenskega modernizma, prerojenje slovenske literature je zvezano z njegovim imenom. Poznanje Župančičevega dela je najzanesljivejše sredstvo za doumetje bistva sodobne slovenske kulture. Zato je Tesnièrejevo delo več kot običajna

monografija o Župančiču — ona je vade mecum za vsakega tujca, ki hoče spoznati duševne napore slovenskega naroda — tako delo, ki nam ga lahko zavidajo druga kulturna žarišča.“ Poročevalcu še prav posebno ugajajo Tesnièrejevi prevodi.

V časopisu „*Novosti*“ (20. avgusta 1931) hvali neznani pisec Tesnièrejevo delo, ki mu pomeni neizmerni literarni dogodek. „G. Tesnière“, piše, „ovlada slovenski jezik do dna in svoj načrt, da bi pokazal francoskemu občinstvu enega najsijajnejših duhov Jugoslavije, kar vestno pripozna vsa francoska kritika, je izvršil z vestnostjo in pristojnostjo.“ Povsem umljivo se mu zdi, da je tudi v tem tako dovršenem delu tu in tam nekaj nepravilnosti in vrzeli. O vrednosti knjige govori takole: „Pri nas so različni pisatelji z različnih vidikov doprinali važne prispevke o Župančiču, tako Izidor Cankar, Ivan Prijatelj, Janko Glaser in Niko Bartulović, toda nihče ni na tako znanstven in tako popoln način podal celotne slike Župančičeve osebnosti in njegovega dela kakor tale francoski slavist.“ — Po popisovanju politično-kulturne zgodovine Slovencev se naposled ustavi člankar ob Župančiču samem in izjavlja, da je on v poeziji izredno „oseben, izviren in samostojen“, da ne pripada nobeni šoli in da ne vidimo pri njem nikakih modelov, po katerih bi ustvarjal, kar zapazimo na primer pri Dučiću in M. Bojiću. Nato zaključuje: „On je bil in je ostal značilni slovenski pesnik, zaljubljen v svoj jezik, v svoj narod in v svojo slikovito domovino.“

V dnevnik „*Obzor*“ je napisal H.(*ergšič*) 8. januarja 1932. prav obsežno in podrobno kritiko, ki ima celó mnogo karakteristik sodobne francoske slavistike, govori tedaj o vprašanjih, ki se ne dotikajo povsem našega predmeta. Predvsem hvali kritik Tesnièrejevo filološko delo in izjavlja, da se je s knjigo o slovenski dvojnini dvignil na prvo mesto francoskih slavistov in se s tem izkazal, da je vreden učenec svojega genialnega učitelja Meilletja. O njegovi knjigi, posvečeni Župančiču, pa piše: „Zadostuje le prelistati to monografijo, da se prepričamo, s kako vestnostjo (s kako pedanterijo skoraj) je zbral in obdelal doslej znano snov, da bi bilo njegovo delo po možnosti najbolj celotno in dognano.“ Po obsežnem pripovedovanju vsebine Tesnièrejeve knjige se ustavi Hergšič ob njegovih prevodih. V Tesnièreju vidi kritik predvsem filologa, literarnega zgodovinarja, ne pa pesnika. „Njegovi prevodi Župančičevih pesmi (ki zavzemajo skoraj dve tretjini knjige)“, pravi, „zvesto podajajo besedilo, misel, toda tuji čitatelj ne bo čutil (zgolj morda v skrajno redkih primerih) čara izvirnika, izvirnega ritma in izrazne Župančičeve moči. Razen tega je slovensko pesnenje (kakor hrvaško!) tako oddaljeno od francoske poezije, da so težkoče večkrat nepremostljive...“ Podrobneje še razmišlja o nekaterih prevodih in zaključi o tem vprašanju takole: „Skratka, Tesnièrejevi prevodi so v večini primerov solidna proza, v kateri se natančno zrcali vsebina Župančičevih pesmi. Toda to pa vendar še ni vse, predvsem, ako gre za lirične pesmi.“ — V Tesnièrejevi knjigi vidi mnogo in raznovrstnih problemov: „Vendar pa je Tesnièreja ena Župančičeva izjava“, pravi, „pripravila do tega, da je zanemaril eno najzanimivejših poglavij svoje knjige: problem tujih literarnih vzorcev, ki so vplivali na Župančiča.“ Po daljšem razmišljanju o komparativnih literarnih vidikih in o vplivih na Župančiča, kjer ne omeni kritik nič novega, zaključi: „Naj bo kakorkoli že, učeni francoski slavist je mnogo storil za

Župančičevo osebnost, da bi bila pravično presojana v svetu. Slovenci mu dolgujejo veliko hvaležnost.“

Prav iste misli, ki jih je na široko razpredel v „*Obzoru*“, podaja dr. I(van) H(ergešič) znova v prav kratki obliki v majhnem poročilu o naši knjigi, ki ga je napisal v reviji „*Književni život*“ (marc—september 1932, št. 5—7). Z zavestjo izjavlja, da je Tesnièrejeva monografija o Župančiču „najcelotnejša in najdognanejša monografija, ki jo imamo o velikem slovenskem pesniku.“

Poleg omembe v listu „*Zagreber Morgenblatt*“ (12. novembra 1931), da je izšla v Frankfurtu v „*Rhein-Mainische Volkszeitung*“ ugodna kritika o Tesnièrejevi knjigi, in poleg ponatiska iz omenjenega časopisa je opozoril na knjigo o Župančiču še splitski list „*Novo doba*“ z dne 7. avgusta 1931.

*

Tako smo v glavnem pregledali vse nam doslej znane ocene in kritična poročila o Tesnièrejevi knjigi. Videli smo, kaj nekaterim kritikom ugaja in kaj ne, kaj hvalijo in kaj grajajo, zapazili, kako si med seboj nevede nasprotujejo in v čem se včasih strinjajo. Iz vseh teh izjav pa slednjič lahko povzamemo naslednje: da je Tesnièrejeva knjiga doživela prisrčen in zanimiv sprejem, da je vzbudila v evropskem kulturnem svetu mnogo nepričakovanih presenečenj in iznenadenj, da je v mnogih literarno-zgodovinskih in kritičnih pogledih dognano in dobro sestavljena. O Župančiču samem pa razberemo iz teh kritik: da ni le največji živeči slovenski pesnik, ampak da je evropsko pomemben in znamenit, da ni njegova pesem, ki je tako *tesno* prirasla na *slovensko* zemljo, na slovensko duševnost in kulturo, le ozko domovinsko pomembna, ampak da so očite v njej evropske, svetovne vrednote. Župančič je stopil s Tesnièrejevo knjigo v svetovno literaturo bolj, kakor bi si marsikdo utegnil misliti, dosegel s tem pravično mesto svojemu delu ter izpričal po sebi moč in vrednost slovenskega kulturnega in ustvarjalnega življenja.

Anton Ocvirk.

FILM KOT KULTURNI POJAV

(Konec.)

Vsaka umetnost se hrani iz nekega bolj ali manj zaključnega kompleksa idej in pogledov na svet in življenje, ki jih določa socialno okolje. V svojem višku pomeni umetnost sintezo vseh najglobljih materialnih in duhovnih problemov svojega časa ter svoje socialne osnove, več, pomeni aktivno predelovanje te danosti v sklop filozofskih zaključkov za preteklost in bodočnost. Ne prvega in kaj šele drugega ni moči zaslediti pri filmu, tej najbolj lažni izmed vseh lažnih umetnosti, če ga motrimo kot totaliteto in se ne oziramo na tisto preneznatno manjšino sprejemljivih stvaritev, ki jih je doslej dal, zdi se, bolj slučajno, kakor pa na podlagi nekega resno zasnovanega načrta. Ako tedaj odštejemo resnično umetnost nesporno velikega tragikomika Chaplina,¹ najnovejši nastop Fjodora Šaljapina v vlogi Viteza žalostne postave in nazadnje fragmente iz nekaterih kreacij Janningsa, Veidta, Kortnerja in nemara še katerega (na primer George in Bassermann v „*Aferi Dreyfuss*“), moramo ugotoviti, da tistega splošno človeškega zvoka, ki je refren sleherne prave umet-

¹ Glej „*Modra ptica*“, l. 1930./1931., str. 244. (Peter Pajk).